

Theologiæ Sacramentalis Scholasticæ Et Moralis Pars ...

Ad Mentem Doctoris Subtilis Ioannis Duns Scoti D. Augustino conformen

In Qua Tractatur De Contractu Et Sacramento Matrimonii

Bosco, Jean a

Lovanii, 1678

Concl. XII. Illicite Superiores quempiam ad Matrimonium cogunt, nisi lex naturæ id præcipiat. Domini etiam temporales aut Magistratus (sub quibus Reges non solent comprehendi) minis & pœnis cogentes ...

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73432](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73432)

beneficium, & similia; nam postquam usufructus soluta sunt, repeti possunt ab usufructuario; postquam resignavi beneficium, rursus per Superiorem possum restitui in priorem statum; at vero postquam contraxi Matrimonium, & consummavi, per hominem non possum restitui in priorem statum; & ideo conveniens fuit, ut à principio tale juramentum foret invalidum, id est, nullam induceret obligationem Religionis, quia nunquam potest servari, salvo jure ejus, qui injuste coactus fuit; sed semper ad petitionem ejus relaxari debet. Alioquin, sicut statim dixi, negans relaxationem, & ipse quasi cogeret ad Matrimonium; cum ille, qui sic juravit sponsalia, vel debeat contrahere, vel peccare contra suum juramentum.

517.
Illicitum est cogere ad Matr. ex Trid.

Porrò coactionem esse illicitam, satis patet ex Conc. Trident. sess. 14. de reform. Matr. c. 9. sequentis tenoris: *Ita plerumque temporalium Dominorum ac Magistratum mentis oculos terreni affectus atque cupiditates excæcant, ut viros & mulieres sub eorum jurisdictione degentes, maxime divites, vel spem magnæ hereditatis habentes, minis & penis adigant, cum iis Matrimonium invito contrahere, quos ipsi Domini vel Magistratus illis præscripserint. Quare cum maxime nefarium sit, Matrimonii libertatem violare, & ab eis injuriis nasci, à quibus jura expectantur, præcipit S. Synodus omnibus, cujuscumque gradus, dignitatis & conditionis existant, sub anathematis pena, quam ipso facto incurrant, ne quovis modo directè vel indirectè subditos suos vel quoscumque alios cogant, quo minus libere Matrimonia contrahant.*

Occasione hujus Constitutionis plures moventur difficultates à DD. quas sequenti Conclusionem conabimur solvere. Sit itaque

CONCLUSIO XII.

Illicitè Superiores quempiam ad Matrimonium cogunt, nisi lex naturæ id præcipiat. Domini etiam temporales aut Magistratus (sub quibus Reges non solent comprehendì) minis & penis cogentes subditos, aut quosvis alios, ad Matrimonium, excommunicationem incurrunt.

518.
Prima pars Conclus. probatur ex Trid.

Prima pars hujus Conclusionis est certa, & probatur manifestè ex præfata Constitutione Trident. ibi: *Quare cum maxime nefarium sit, Matrimonii libertatem violare.* Quis autem dubitare potest, Superiores violare libertatem Matrimonii, dum aliquem subdi-

torum cogunt ad Matrimonium, quando alioquin non teneret ex jure naturæ contrahere Matrimonium? Sin autem teneretur, cum Superior sit minister Dei, juxta Apostolum ad Rom. 13. v. 4. & 6. eique ex officio incumbat procurare observationem legis naturæ; patet, quia tunc in nullo læditur libertas Matrimonii, quæ alioquin jam per naturæ ablata est. Et certum est, quòd de tali coactione non loquatur Concilium Trident. ut patet ex prioribus verbis: *Ita plerumque temporalium Dominorum ac Magistratum mentis oculos terreni affectus atque cupiditates excæcant.* Et infra: *Quare cum maxime nefarium sit, Matrimonii libertatem violare, & ab eis injuriis nasci, à quibus jura expectantur.* Ergo loquitur de coactione injusta, ipsa autem esse non potest coactio subditi ad servantiam legis naturalis.

Unde (inquit Suarez de Cens. lib. 2. sect. 7. n. 6.) Principes vel Magnates, qui promittunt officium aliquod vel favorem, ut aliquem ad tale Matrimonium inducant, & aliter negant se id facturos, si hoc negando, non faciunt injuriam, quia solam gratiam, non incurrunt hanc censuram, quia non cogunt, sed inducunt, quod longe diversum est: ut si Petrus legem, ut promittit Joanni mille, si Mariam duxerit, & non cogit, sed inducit. Et ita in prædicto decreto censuit Congregatio Romanæ dam responso anno 1573. die 18. si hujusmodi Magnates negent officium ex iustitia dare tenentur, vel minime solvere stipendia iusta, aut satisfactionem, donec alius ad contrahendum vel illa foemina inducatur, nec censuram, quia reverà est factum contra coactio. Hæc ille.

Neque sufficit quælibet injustitia, quia ad incurrendam hanc censuram requiritur talis injustitia, quæ sit peccatum mortale; nam culpa debet esse proportionata; hæc autem censura est excommunicatio major, quæ est gravis poena, censuræ iudicio; ergo etiam requiritur culpa gravis seu mortalis.

Sed nunquid satis est quælibet injustitia gravis, seu injusta graviter coactio, ut requiritur talis injusta coactio, quæ sit peccatum mortale, cum leges possent cadere in contrarium? Respondent Aliqui, sufficere coactionem, quæ sit peccatum mortale, ut videtur significare illa posteriora verba Tridentini: *Ne quovis modo directè vel indirectè, subditos suos, vel quoscumque alios cogant, quo minus libere Matrimonia contrahant;* quoniam non cogitur meru tali, ut peccatum sit mortale, sic cogi, videtur cogi, quò minus libere contrahat.

Hæc sententia placet Dicastillonio lib. 4.

Bibliotheca
Sacra
Paderborn

4. num. 146. si enim, inquit, comparatione personarum, quae cogitur, praedicta coactio gravis sit, etiam si metus non sit talis ac tantus, qualis & quantus lege praescribitur, seu requiritur ad hoc, ut Matrimonium censetur nullum, sufficiens omnino est, ut dicatur Matrimonium non liberè contrahi, eà libertate, quam voluit Tridentinum. Unde licet non censetur contractus lege irritus, potest censeri graviter coactus; nam non quicumque metus gravis comparatione personarum, censetur cadens in constantem virum, quantum ad effectum annullandi contractum; sed tantum ille, qui graviter constantem virum movere possit; alius verò metus, quantumvis alioquin sufficiens, ad vehementer concutiendam personam debiliorem, non sufficit ad reddendum irritum contractum, neque ex natura rei, neque ex jure positivo; sufficit tamen, ut minus liberè contrahat Matrimonium; qui tali metu inducitur, atque adeò, ut incurrat poenam Tridentini. Hæc ille.

Sed secundum nostra principia, de quibus egimus Conclusionem 5. quicumque metus gravis comparatione personarum, censetur cadens in constantem virum, etiam quantum ad effectum annullandi contractum. Si ergo Tridentinum requirit metum seu coactionem gravem, sequitur, quòd requirat injuriam coactionem, quæ secundum leges potest cadere in constantem virum.

Atque huic doctrinæ favet Sanchez lib. 4. disp. 22. ubi postquam n. 4. dixisset: Non possunt parentes cogere filios ad Matrimonium, vel ad tales nuptias, sed liberè contrahere debent, vel eligere alium statum; num. 5. ait, id intelligendum esse de metu, cadenti in virum constantem; potest enim, inquit, pater increpatione paternâ cogere filium ad certum Matrimonium. Sic tenet Goffredus Sum. tit. de Despons. impub. num. 12. ubi hæc ait: Non potest pater absolute cogere, sed modicâ coactione, scilicet increpatione paternâ. Idem docent Sorus 4. dist. 29. q. 1. a. 4. vers. Quod si quis arguat. Velarminius lib. 1. de Matr. c. 19. Propos. 3. Hæc ille.

Respondet Dicastillo supra num. 145. hic Auctor non loquitur in nostro casu de incurrenda censura Tridentini; solum enim agit de peccato.

Porsus isto numero solum agit de peccato; sed qui negat peccatum, sive qui requirit ad peccatum, metum cadentem in virum constantem; nonne etiam requirit eundem ad incurrendam censuram Tridentini? Nam, ut supra diximus, ad illam censuram requiritur peccatum mortale.

Favet etiam huic sententiæ Bonacina de Censur. disp. 2. q. 2. punct. 6. num. 2, dicens:

Sed modò dubium est; quid sit cogere. Respondeo cum Suarez & Filiucio, idem esse ac per vim & injuriam inducere. Ex quo sequitur primò, eum qui gravè malum alicui minatur, nisi Matrimonium contrahat, excommunicationem incurrere, quia dicitur cogere. Secùs si leve malum minetur: nam in foro externo non habetur ratio metus levis, ut docui de Matrimonio, per metum celebrato. Hæc ille. Ergo intelligit Tridentinum de metu gravi, id est, qui cadere possit in virum constantem.

Alia difficultas hic movetur circa personas, quas concernit prædictum Decretum Tridentini; nam in præfatione specificantur soli Domini temporales, ac Magistratus: Ita plerumque temporalium Dominorum, ac Magistratum &c. porro præceptum sub anathematis poena, loquitur generaliter de omnibus personis: *Præcipit S. Synodus omnibus cujuscumque gradus, dignitatis & conditionis &c.* Hinc ergo dubitant DD., an omnes cujuscumque gradus, dignitatis & conditionis, qui alios cogunt, quò minus liberè Matrimonia contrahant, ipso facto incurrant anathematis poenam; an verò soli Domini temporales ac Magistratus, id est, qui habent jurisdictionem temporalem in foro externo.

Hanc partem eligit Sanchez supra num. 9. cum Aliis, quos citat. Et probat: quia juxta præfationem, Decretum intelligi debet; l. fin. ff. de Hæred. instit. Constat etiam ex illa particula: *Quare*, quæ causalis est præcedentium. Unde poena præfata sive prohibitio extendi non debet ad alias personas, quas ibi non numerat, juxta l. Interpretatione, ff. de poenis. Interpretatione legum poenæ molliendæ sunt potius, quam asperandæ. Et l. Quod verò, ff. de L.L. Quod verò contra rationem juris receptum est, non est producendum ad consequentias. Item cap. Statutum, de Electione in 6. ibi: *Quod* (scilicet statutum) *cum sit penale, restringi potius convenit, quam laxari.* Et est communis sententia; inquit hic Auctor.

Unde (prosequitur num. 10.) ad incurrendam hanc excommunicationem requiritur, ut impediens subditos habeant jurisdictionem in foro externo: quare Episcopus si cogat incurret, ut aiunt multi Theologi & Jurisperiti consulti, quos refert & sequitur Henriquez lib. 11. de Matr. cap. 6. num. 5. in commento lit. G. addens, & bene, nec Parochum impediendum incurrere, quia caret jurisdictione in foro externo. Nec Regem aut Imperatorem, quia oporteret exprimi, ut expressit idem Trident. sess. 22. cap. 11. de Reform. ibi: *Si quem Clericorum vel laicorum, quacumque is dignitate etiam Imperia-*

Quid hic sit cogere. Bonacina Suarez. Filiucius.

521. An Decretum Tridentinum concernat solos Dominos temporales ac Magistratus.

Affirmat Sanchez & probat.

L. 42. ff. de Poenis. L. 14. ff. de LL. C. 22. de Elect. in 6.

Existimat impediens debere habere jurisdictionem in foro externo. Henriquez.

li aut Regali præfulgeat. Et exprimit Bulla Cœnæ Excommunic. 14. ibi: Etiam si Imperiali, Regali, Ducali, aut aliâ quâcumque præfulgeant dignitate.

Ex eadem doctrina sequitur, neque parentes, cogentes filios; neque Dominos, cogentes mancipia, incurrere hanc pœnam; quia non habent jurisdictionem in foro externo.

522. An Episcopi comprehendantur hoc Decreto.

Immo si verum est, quod hoc Decretum intelligi debeat juxta præfationem, ut vult hæc sententia, sequitur neque Episcopum incurrere hanc pœnam, nisi Episcopatum, aut bonis patrimonialibus Episcopi, temporale Dominium annexum sit; quippe præfatio loquitur de temporalibus Dominis, id est, de habentibus temporale dominium. Jurisdictio autem Episcoporum non est temporalis, sed spiritualis, & in materia pœnali vitanda est extensio: unde illa verba: *Cujuscumque gradûs*, non videntur adjecta ad comprehendendos Ecclesiasticos, sed habentes temporalem potestatem, cujuscumque status & conditionis existant. Ita Bonacin. supra num. 6. ubi dicit, sibi eam sententiam non videri improbabilem. Et Dicast. supra num. 155. vocat eam probabiliorē, si præcisâ ratione agamus, ex textu petitâ.

Bonac. Dicast.

523. Sententia. Suarii hanc pœnam esse universalem quoad personas.

Cæterum Suarez supra existimat, hanc pœnam esse universalem quoad personas; quia, inquit, licet in principio sit sermo de temporalibus Dominis & Magistratibus, tamen cum fertur præceptum & censura, verba generalissima sunt. Sic ille.

Et sanè, Decretum istud non esse intelligendum juxta præfationem, ex hoc mihi valde fit credibile, quod in præfatione fiat mentio de solis subditis, ibi: *Ut viros & mulieres sub eorum jurisdictione degentes* &c. & tamen in fine Decreti expressè dicitur: *Subditos suos, vel quoscumque alios*. Hercule non dubito, quin etiam hoc Decretum comprehendatur illi, qui cogunt non subditos; ut expressè docet Bonacin. supra ibi: Quintò: Principem, Senatores, Prætores, Judices, aliosque tam viros, quam fœminas temporali jurisdictione gaudentes, reos esse istius excommunicationis cogendo ad Matrimonium, etiam si cogant viros aut fœminas, jurisdictioni aliorum subditas; nam Concilium utitur hæc loquendi formâ: *Subditos suos, vel quoscumque alios cogant*.

Idem (prosequitur num. 7.) probabiliter dici potest de Rege, Regina, Imperatore, Imperatrice; quia Concilium adhibet generalissima verba, complectentia quoscumque, temporalem jurisdictionem habentes, cujuscumque gradûs, dignitatis, & conditionis existant. Hæc ille.

Interim responderi posset per Regalem 57. de Reg. juris in 6. *Contra eum, qui legem dicere potuit apertius, est interpretatio facta*. Non quidem authentica quia illa relinquitur Legiflatore; sed doctrinalis. Et alia Reg. citat: *In penis benignior est interpretatio facta*. Jam autem apertius potuisset Concilium legem suam dicere his verbis: *Præcipio S. Spiritus omnibus tam Dominis temporalibus, quam spiritualibus &c.* Sicuti clarè exprimitur subditos, dicens: *Subditos suos, vel quoscumque alios*.

Cum ergo id non fecerit, neque Ecclesia, sciens moveri hanc controversiam à DD. suam mentem apertius expressit, quidni in illa pena benignior interpretatio contra (ut loquitur) Ecclesiam, seu potius pro libertate Principum Ecclesiasticorum? Præsertim cum sit Nicol. III. c. 3. de Verb. sig. in 6. *Ubique juris argumenta nos doceant, ea que in principio ad medium, & ad finem, illa vero, que in medio ad finem, atque principium, & ea que in fine ad utrumque, vel eorum alterum spectant*.

Tertia difficultas circa hoc Decretum oritur ex eo, quod non satis clarè videtur intelligatur per ly, *Cogant*, ubi, adhibent DD. an etiam illi cogant, juxta sensum hujus Decreti, quod minùs liberè Matrimonium trahantur, qui per violentiam seu metu prohibent seu impediunt, quod non est illud Matrimonium contrahendum.

Dico: *Per violentiam seu injuriam* contractum est, tam parentes quam Principes, quandoque prohibere Matrimonium, licet absque violatione hujus legis, licet iam omninò licitè absque ullo metu, vult filius contrahere Matrimonium indignum familiæ, non sine mandatu dolo, & pluribus inconvenientibus provenire, etiam cum damno bonorum, quibus potest negare, parentem aut principem posse illud Matrimonium impedire, prohibendo media sua via absque gratia aut metu? Id enim nullatenus obstat ad Matrimonium, cum non impediat, quod minùs possit liberè Matrimonium contrahere. Neque videtur in conscientia contrahere. Neque videtur in conscientia parentibus, quibus mandatum dolo, & dolo prospicere bono filiorum; idque potest in eligendo statu, cum malum bonumque, quoddam sit malum bonumque.

Et nonne Principi incumbit sollicitudo, torum consulere, scandala impedire, pacem, & pacem eorumdem procurare, & que subditorum peccata impedire? Tamen filii familias peccant, ut supponimus, euntes tale Matrimonium. Non tamen his in ea re esse debet Princeps, nisi ex tunc aut vehementibus conjecturis procedat.

Bibliotheca Sacra

præviderit grave indè scandalum imminere. Sæpe enim variæ minæ jactantur, terroresq; opponuntur, & discorsiarum pericula intentantur, quæ tamen, experientiâ teste, ubi deservit ille impetus, & Matrimonium celebratur, in nihilum recidunt, facilèque animi conciliantur, cedaturque omnis tempestas.

Neque idè censetur impediri libertas Matrimonii, quia hæc debet esse citra scandalum aliorum; neque etiam censetur impediri, nisi quando impeditur ab eo, ad quod quis habet jus, id autem non habet filius ad nuptias patri injurias, & cum periculo gravis scandali.

Et dato etiam, quòd præcesserint sponsalia, nihil obstat, quò minus possit Matrimonium impediri; tamen si enim sponsalia valida fuerint, & filius teneatur stare contractui; hoc tamen intelligitur, quando executio non est mala, sive quando indè non imminet grave malum aut scandalum, quia promissio debet esse de re aliqua bona & licita, alioquin esset obligatio ad peccatum, quod implicat; quia sic esset, & non esset obligatio.

Ut ergo Trident. locutum fuisset etiam de prohibentibus contrahere, de quo hic disputamus; equidem intelligendum hoc est de iis, qui injustè hoc faciunt, ut supra diximus de iis, qui cogunt contrahere Matrimonium, & ibi satis probavimus ex ipsis verbis Decreti.

Concilium, inquit Pontius l. 4. c. 19. n. 17. expressè loquitur de Matrimonio cum certa & determinata fœmina, vel quando non relinquitur liber ad inendum Matrimonium. Est autem moraliter impossibile, si cui justè impediatur Matrimonium cum certa quadam fœmina, aditum etiam intercludi ad ducendam uxorem aliam sibi convenientem. ... Et quidem id verum esse, convincit antiquus Ecclesiæ usus; multis enim ob aliquod delictum aditus ad conjugia præcludebatur; itaque conjux à nullo duci poterat, nihilque ab Ecclesia actum contra libertatem Matrimonii. Hæc ille.

Idem etiam (prosequitur n. 10.) multò potiori ratione dicendum est de Magistris militarium Ordinum respectu suorum militum. Ordinis enim S. Jacobi milites (eorum statuta legi tantum ac Bullas Pontificias) à sua prima confirmatione per Alex. III. nubere non possunt sine licentia Magistri. Id quod jure optimo statutum est, ut videat consideretque Magister, an eligat uxorem, quæ & ipsis & Ordinis splendori ac dignitati conveniat. Prævidit autem sine dubio Pontifex, sæpè Magistrum nonnulla prohibitorum conjugia, quæ scilicet milites minus decerent, illique vel amore vel libidine cœci appetere; immò ea fuit tota ratio ejus constitutionis. Neque existimavit in eo lædi libertatem Ma-

rimonii, si quis juxta id, quod æquum est, & non juxta id, quod lubet, compellatur abstinere ab uxore ducenda.

Et forsitan multis indecoris conjugii præcluderetur occasio, si Pontifex irrita redderet conjugia Equitum militarium, absque consensu expresso Magistri contracta. Adeòque verum est, prævidisse Pontificem multa ejusmodi connubia impedienda, idque æquissimum judicasse, ut acriter invehatur Innoc. 3. contra Equites militares, extorquentes à Magistro licentiam ad conjugia, inquit enim: *Cum igitur in Ordine Militiæ S. Jacobi jam contractum ante factam Professionem Matrimonium toleretur, & post etiam ex Magistri licentia contrahi permittatur, quidam de Fratribus ipsis, sicut te significante didicimus, ex his occasione sumentes, à te de ducendis uxoribus nituntur indulgentiam extorquere, quæ si passim daretur, in detrimentum domus non modicum redundaret. Nos ergo indemnitati domus tibi commissæ, paternâ sollicitudine præcavere volentes, auctoritate præsentium inhibentes, ne aliquis Fratrum ejusdem Ordinis à te, vel successoribus tuis, contra Regulam vestram licentiam extorqueat contrahendi, ita ut eadem Regulam firmiter observetur &c. Hucusque Pontius.*

Itaque qui ex justa aliqua causa impediunt Matrimonium cum determinata persona, relinquentes liberum Matrimonium cum alia persona, nullatenus comprehenduntur hoc Decreto. Sed quid si injustè faciunt? Multi Auctores (inquit Dicastillo sup. n. 143.) putant non improbabiler, etiam sub pœna Tridentini comprehendi impediendes & prohibentes, ut docet Sanchez l. 4. disp. 22. & Alii multi apud ipsum.

Potest probari ex ipso Trident. in fine ejusdem capituli ibi: *Vel quoscumque alios cogant, quò minus liberè Matrimonia contrahant.* Nam qui impedit seu prohibet aliquem, ne Matrimonium, quod hic & nunc vult contrahere, contrahat, cogit ad non contrahendum liberè; quia qui non contrahit, non liberè contrahit. Accedit; quòd eo ipso cogitur, si velit contrahere, cum alia contrahere & non cum illa; ergo cogitur quis in eo casu, quò minus liberè contrahat Matrimonia, ut ait Tridentinum. Hæc ille.

Sed quantum ad Sanchez, non videtur ibi expressè tractare hanc controversiam; solum enim quærit n. 8. utrum in Trident. sess. 24. c. 9. de Matr. sit excommunicatio lata contra injustè impediendes Matrimonia, id est, an per illa verba: *Sub anathematis pœna*, quam ipso facto incurrunt, significetur excommunicatio, an verò tantum maledictio solemnis, ut vult Veracruz Append. ad Speculum t. p. a. 9. concl. 6. fol. 96. & in eod. spec. t. p. a. 8. fine in 2. edit. Et resolvit cum

529.

Qui ex justâ causa impediunt Matr. cum certa persona, non comprehenduntur hoc Decreto, secus, secundum Multos, qui injustè. Dicastil.

530.

An Sanchez inter illos?

communi sententia, ut statim videbimus, per illa verba significari excommunicationem.

Quinam autem injuste impediunt, ad illam poenam incurrendam, an illi tantum, qui cogunt ad contrahendum Matrimonium cum certa persona, & ita impediunt, quod minus liberè cum aliis possint contrahere; an etiam illi, qui solum impediunt, ne cum certa persona Matrimonium contrahatur, relinquunt autem liberum, ut cum aliis contrahatur, ibi Sanchez non disputat. Interim communiter Sanch. citatur pro illa sententia.

531. Oppositum docet Bonacina.

Contrariam docet Bonac. sup. n. 3. dicens: Ego vero probabilius censeo, in præfato Decreto non esse latam excommunicationem contra retrahentes; sed contra inducentes ad contrahendum. Ratio est; quia Concilium loquitur de cogentibus, & adigentibus Matrimonium contrahere. Ita Perez fol. 201. & Henriquez l. 1. c. 6. n. 5. Hæc ille.

Obiectio solvitur.

Cui si objicias; hunc textum editum esse in favorem libertatis Matrimonii, quæ videtur violari non solum inducendo, sed etiam retrahendo. Respondet: hunc textum editum esse in favorem libertatis Matrimonii, sed ipsius dispositionem non excedere tenorem & propriam verborum significatione.

Rogas; quis sit ille tenor verborum? Respondet: *Mimis & penis adigant cum iis Matrimonium invitos contrahere, quos ipsi Domini & Magistratus illis præscripserint.* Porro aliud est, adigere invitum ad contrahendum Matrimonium cum persona præscripta; aliud autem impedire volentem, ne cum certa persona contrahat.

532. Probatio ex Dicast. Hurtadus.

Bonacinam sequitur Dicastillo sup. citans præterea pro ea Hurtadum disp. 6. diff. 7. n. 26. Probat ipse: quia verba, continentia poenam, strictè sunt interpretanda, & Concilium propriè loquitur de cogentibus contrahere non liberè, qui autem impedit cum aliqua contrahere, non cogit contrahere non liberè aut minus liberè; aliud enim est propriè loquendo impedire, ne contrahat, & cogere ut contrahat cum alia. Nam qui impeditus est ad contrahendum cum hac, non eo ipso cogitur ad contrahendum cum alia, sed liber manet ne contrahat, si nolit contrahere. Hæc ille.

Itaque sententia Bonacinæ videtur nobis verior, & in praxi tuta, quidquid sentiat, vel non sentiat Sanchez, qui nullam pro opposita adfert probationem; quia, sicut antea dixi, expressè non tractat hanc controversiam, sed aliam, superius ex ipso propositam, quæ hic restat resolvenda.

533. Quia intel- ligatur hic per poenam

Eam autem resolvo cum Sanchez supra & dico: per anathematis poenam in illo Decreto intelligi debere excommunicationem. Et probatur primò; quia anathema frequen-

tissime pro majori excommunicatione dicitur; ut docet Covar. c. *Alma mater*. §. 8. n. 6. dicens: Præter excommunicationem majorem, & minorem, sit frequentissime in Canonibus mentio anathematis, eundem ferè sensum, quo major excommunicatio adsumitur. Oportet ergo hoc verbo explicare, quid sit anathema.

Et receptum est, anathema quoddam solum non differre à majori excommunicatione, quàmvis maximè differat quoad solennitatem. Text. celebris in c. *Deben*, ubi ponitur à Gratiano anathematis solennitas his equidem verbis: *Deben dicantur Sacerdotes Episcopum circumferre & in ardentibus in manibus tenere, quos in concilio anathematis vel excommunicationis proferre debent in terram, & conciliare publicè, unde epistola per parochias mittatur excommunicatorum nomina, & eorum excommunicationis.* Hæc Gratianus.

Quà ratione Glossa communiter tenet in c. *Cum ab Eccles. Prælati*, de Officiis parochiani, asserit jus & potestatem anathematis solum Episcopis competere. Et tenet anathema, solemnis, ut animum maledictum quæ fit per execrationes publicas ab excommunicatione. Quia hæc excommunicatio propriè excommunicationem magis committat: tamen ex c. *Excommunicatus*, confiter, anathema ab excommunicato majori non differre, licet differat, & idèo frequentissime anathema per excommunicationem accipitur. Hæc ille.

Subscribo verba illius cap. *Episcopus uxorem Bosonis noveris non faciat in excommunicatione, quæ à fraterna facit, nec etiam anathemate, quod ab ipso dicitur, (quod est Ecclesia) recidit, nisi per ipsum esse.* Ubi Gloss. verb. *Anathema* est anathema est major excommunicatio, & primo Episcoporum.

Probatur 2. quia per hæc verba *Anathema fit*, induci excommunicationem potest, sicut DD. non penitentiis enumerat Sanchez. Et quàmvis aliter dicant, id evenit propter verbum *Anathema* est, id est, anathema est, quod est dubium, an sit futuri, vel præteriti temporis, & ita, an importet excommunicationem latam, vel ferendam. Quod dicitur nequit in eo Decreto, cum dicitur *Anathematis poena, quam ipso facto incurrit.*

Confirmatur; quia si anathema importet ibi maledictionem solemnem, in quo casu quod, qualiter ipso facto incurritur, illa maledictio illa solemnis in Ecclesia dicitur, ut patet ex dicto cap. *Deben*. Unde mittam, quod supra dicebat Covar. anathematis solemnem illam maledictionem excommunicationem majorem præmittere. Et nunquam auditum est, Ecclesiam aliquando

propter Matrimonium coactum solemniter maledixisse.

Rogat hic aliquis, & erit quæstio finalis hujus Sectionis, cur Trident. potius excommunicet Dominos temporales & Magistratus quam personas privatas, quæ etiam indubie peccant, cogendo aliquem injuste ad Matrimonium?

Respondeo breviter; fortè quia rarius à persona privata fit talis coactio, & quia coactio personæ privatæ, non habet tantam vim, quantam coactio Dominorum temporalium & Magistratum: siquidem in coa-

ctione privata, sive à persona privata, habetur recursus ad Magistratus aliosque Superiores, qui cogentes possunt & debent punire & impedire. Si autem Magistratus ipse cogat, non habetur ad aliquem recursus, nisi fortassis ad supremum Principem, qui non solet se illis rebus inferioribus facile immiscere.

Et hæc tenus quidem de consensu Matrimoniali absoluto, sive de Matrimonio absolute contracto, absque aliqua propriè dicta conditione. Sequitur agendum de Matrimonio conditionato, pro quo instituitur

SECTIO VIII.

DE MATRIMONIO CONDITIONATO.

Suppono cum Sanchio de Matr. lib. 5. disp. 1. n. 2. Matrimonio posse aliquid adjici quintupliciter. Primò; tanquam tempus & diem, qua Matrimonium contrahi debet; ut: *Contraho tecum Matrimonium pro die crastina.* Secundò; ut modum, qui est quasi adjectio oneris, ad quod volumus obligare contrahentem, & communiter explicatur per conjunctionem: Ut; v. g. *Duco te, ut divitias aut honorem consequar.* Tertiò; per modum causæ, quod evenit, quando denotatur causa, ob quam contrahatur, & communiter explicatur per dictionem: *Quia*; ut: *Contraho tecum, quia dives es.* Quartò; per modum demonstrationis, quod contingit, quoties significatur aliqua qualitas in contrahentibus, & explicatur per relativum, aut dictionem importantem aliquam qualitatem: ut: *Duco te, quæ libera es aut virgo.*

Quinò; per modum conditionis; cum scilicet aliquid adjicitur suspendens contractum, sub cujus existentia, & non aliàs volumus contractum celebrari. Nam de natura conditionis est, suspendere & facere, ut actus possit se habere ad esse & non esse; arg. l. 120. ff. de Verb. oblig. *Si ita stipularis fuero: Hanc summam 100. aureorum dari spondes? Et si maxime ita exaudiat illo sermo: Si modo 100. aureorum est, non facit conditionem hæc adjectio: quoniam si 100. non sint, stipulatio nulla est, nec placuit instar habere conditionis sermonem, qui non ad futurum, sed ad præsens tempus refertur, et si contrahentes veritatem rei ignorant.*

Atque hæc est conditio præse sumpta, quæ communiter definitur: Dispositionis suspensio ex incerto eventu futuro apposita: v. g. *Do tibi centum, si naves ex India venerint;* talis quippe conditio suspendit dispositionem, ita ut vim non habeat, nisi ex futuro eventu.

Unde ex illa tantum oritur obligatio in spe, dum conditio non ponitur; arg. Inst. de Verb. oblig. § 5. sequentis tenoris: *Sub conditione stipulatio fit, cum in aliquem casum differret obligatio, ut, si aliquid factum fuerit, vel non fuerit, committatur stipulatio: veluti, si Titius consul fuerit factus, quinque aureos dare spondes? Si quis ita stipuletur: Si in Capitolium non ascendero, dare spondes? Perinde erit, ac si stipulatus esset, cum moreretur sibi dari. Ex conditionali stipulatione tantum spes est debitorum iri: eamque ipsam spem in heredem transmittimus, si prius quam conditio existet, mors nobis contigerit.*

Et ideo ante eventum conditionis (inquit Pontius de Matr. lib. 3. c. 1. n. 3.) legatum non debetur, & ob id valde differt à dispositione in diem; debetur enim ab initio, licet ante diem peti non possit.

Rogat aliquis: quæ sit conditio latè sumpta? Respondent DD. communiter: est adjectio dispositioni dependentiæ, ut sit, obligareve incipiat ex aliquo præsentis, præterito, vel futuro, v. g. *Dono tibi centum, si amicus meus vivit, aut, si naves ex India anno præterito venerunt.*

Ex quo patet, conditionem latè sumptam, rectè dividi in conditionem de præsentis, de præterito, & de futuro. Dividitur etiam in possibilem & impossibilem: & possibilis de futuro in necessariam & contingentem: rursus contingens in potestativam, quæ pendet in sui adimplentione à sola voluntate ejus, cui imponitur, & casualem, quæ sic non pendet, ac mixtam, quæ partim pendet à voluntate ejus, cui imponitur, partim non. De quibus, & aliis divisionibus, in sequentibus latius. Igitur quod ad nostrum institutum attinet, Dico primo: